

Συνέδρια της Ελληνικής Επιστημονικής Ένωσης Τεχνολογιών Πληροφορίας & Επικοινωνιών στην Εκπαίδευση

Τόμ. 1 (2021)

12ο Πανελλήνιο και Διεθνές Συνέδριο «Οι ΤΠΕ στην Εκπαίδευση»

ΕΤΠΕ
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΝΩΣΗ
ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ
& ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

ΔΗΚΑΙΤΕ

((ΣΕΠ))

**12ο Πανελλήνιο και Διεθνές Συνέδριο
«Οι ΤΠΕ στην Εκπαίδευση»
Φλώρινα (online), 14-16 Μαΐου 2021**

**12th Panhellenic & International Conference
«ICT in Education»
Florina (online), 14-16 May 2021**

Επιμέλεια: Θαρρένος Μπράτιτσης
Editor: Tharrenos Bratitsis

Χορηγός
ORACLE
Academy

ISBN: 978-618-83186-5-6

Έν-τεχνες προσεγγίσεις στη Διδακτική Πράξη.
Μεικτό μοντέλο επαγγελματικής ανάπτυξης
εκπαιδευτικών του βου ΠΕ.Κ.Ε.Σ. Αττικής

Μαρία Καλαματιανού, Κυριακή Μέλλιου, Παναγιώτης
Φατσέας

Βιβλιογραφική αναφορά:

Καλαματιανού Μ., Μέλλιου Κ., & Φατσέας Π. (2022). Έν-τεχνες προσεγγίσεις στη Διδακτική Πράξη. Μεικτό μοντέλο επαγγελματικής ανάπτυξης εκπαιδευτικών του βου ΠΕ.Κ.Ε.Σ. Αττικής. *Συνέδρια της Ελληνικής Επιστημονικής Ένωσης Τεχνολογιών Πληροφορίας & Επικοινωνιών στην Εκπαίδευση*, 1, 497-504. ανακτήθηκε από <https://eproceedings.epublishing.ekt.gr/index.php/cetpe/article/view/3785>

Έν-τεχνες προσεγγίσεις στη Διδακτική Πράξη. Μεικτό μοντέλο επαγγελματικής ανάπτυξης εκπαιδευτικών του 6ου ΠΕ.Κ.Ε.Σ. Αττικής

Μαρία Καλαματιανού^{1,2}, Κυριακή Μέλλιου^{1,3}, Παναγιώτης Φατσέας^{1,4}
gmak33@hotmail.com, mellioukyr@sch.gr, panfatseas@yahoo.com

¹ Συντονιστής Εκπαιδευτικού Έργου, 6ο ΠΕ.Κ.Ε.Σ. Αττικής

² ΠΕ70, ³ ΠΕ60, ⁴ ΠΕ89

Περίληψη

Το επιμορφωτικό πρόγραμμα «Έντεχνες Προσεγγίσεις στη Διδακτική Πράξη» αποτελεί μία καινοτόμο πρόταση που προσφέρθηκε σε εκπαιδευτικούς της Διεύθυνσης Πειραιά, κατά τα διδακτικά έτη 2018-2020 στα πλαίσια της ενιαίας επιμορφωτικής δράσης του 6^{ου} ΠΕ.Κ.Ε.Σ. Αττικής «Παρεμβατικές Δράσεις για Πρακτικές Σχολικής Καθημερινότητας». Το πρόγραμμα διάρκειας πενήντα δύο (52) ωρών, σχεδιασμένο με τη μεθοδολογία της μεικτής μάθησης (blended learning), περιλάμβανε δια ζώσης βιωματικά εργαστήρια αλλά και συνεδρίες ασύγχρονης εξ αποστάσεως εκπαίδευσης (e-learning) μέσω της πλατφόρμας διαχείρισης μάθησης Moodle. Σκοπός του προγράμματος ήταν η αξιοποίηση των έργων τέχνης στην εκπαιδευτική διαδικασία με τη βοήθεια των ΤΠΕ. Κατά τη διάρκεια του προγράμματος οι επιμορφούμενοι γνώρισαν τις βασικές αρχές και τις ρουτίνες σκέψης του μοντέλου παρατήρησης έργων τέχνης Artful Thinking, και τις αξιοποίησαν για τη δημιουργία εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων και σεναρίων. Συγχρόνως ήρθαν σε επαφή με αυθεντικά έργα τέχνης και μορφές οπτικών τεχνών, όπως τα κόμικς, μέσα από ψηφιακές πλατφόρμες και αποθετήρια πολιτιστικού υλικού, εικονικά Μουσεία και Πινακοθήκες. Από την αξιολόγηση του προγράμματος προέκυψαν ως θετικά σημεία η ποιότητα του περιεχομένου και του υποστηρικτικού υλικού, η ευχρηστία της ψηφιακής πλατφόρμας διαχείρισης της μάθησης, η προστιθέμενη αξία των ψηφιακών περιβαλλόντων στον σχεδιασμό διδακτικών δραστηριοτήτων με αξιοποίηση των έργων τέχνης και η αποτελεσματικότητα του μεικτού μοντέλου επιμόρφωσης.

Λέξεις κλειδιά: μεικτή μάθηση, Moodle, έργα τέχνης στην εκπαιδευτική διαδικασία, Artful Thinking, ψηφιακά αποθετήρια πολιτιστικού υλικού, κόμικς, ΤΠΕ

Εισαγωγή

Τα τελευταία χρόνια η εκπαιδευτική αξιοποίηση των έργων τέχνης, υποβοηθούμενη από ψηφιακές πλατφόρμες πολιτιστικού περιεχομένου και από ανοιχτά ψηφιακά εργαλεία καλλιτεχνικής δημιουργίας, αποτελούν ένα δυναμικό πεδίο που συγκεντρώνει το αυξανόμενο ενδιαφέρον των εκπαιδευτικών και πρωτοστατεί θεματολογικά στον σχεδιασμό επιμορφωτικών προγραμμάτων. Συγχρόνως, τα περισσότερα πλέον προγράμματα επαγγελματικής ανάπτυξης εκπαιδευτικών παρέχονται με μεικτό τύπου μοντέλα, διά ζώσης και εξ αποστάσεως παρεχόμενης εκπαίδευσης, εξυπηρετώντας αφενός ποικίλες επιμορφωτικές ανάγκες και αξιοποιώντας αφετέρου ολοένα και περισσότερο τις Τεχνολογίες Πληροφορίας και Επικοινωνιών (ΤΠΕ) με τη μορφή ανοικτών ψηφιακών πόρων και πλατφορμών διαχείρισης εξ αποστάσεως ηλεκτρονικής μάθησης.

Η προτίμηση στο μεικτού τύπου μοντέλο επιμόρφωσης επιβεβαιώθηκε και στην περίπτωση των εκπαιδευτικών, σχολείων αρμοδιότητας του 6^{ου} ΠΕ.Κ.Ε.Σ. Αττικής με έδρα τον Πειραιά, στο πλαίσιο ανίχνευσης επιμορφωτικών αναγκών, για τον σχεδιασμό μίας ενιαίας επιμορφωτικής δράσης με επιμέρους Θεματικούς Επιμορφωτικούς Κύκλους (ΘΕΚ).

Τα δεδομένα προέκυψαν από την ανάλυση ηλεκτρονικού ερωτηματολογίου που επιδόθηκε την περίοδο Οκτωβρίου-Νοεμβρίου 2018, σε δείγμα ευκολίας 100 εκπαιδευτικών (N=100) Α/θμιας και Β/θμιας Εκπαίδευσης. Από τους συμμετέχοντες η συντριπτική πλειοψηφία (ποσοστό 86%) δήλωσαν ότι το μεικτό μοντέλο επιμόρφωσης με δια ζώσης και εξ' αποστάσεως συνεδρίες, ανταποκρίνεται πληρέστερα στις ανάγκες τους. Τέλος σημαντικό ποσοστό του δείγματος (38%) επέλεξε τη θεματική «*Η αξιοποίηση της Τέχνης στη διδακτική πράξη*».

Στην παρούσα εργασία θα παρουσιαστεί ο εκπαιδευτικός σχεδιασμός του ΘΕΚ «*Εντεχνες Προσεγγίσεις στη Διδακτική Πράξη*», το πλαίσιο εφαρμογής του σε δύο περιόδους κατά τα διδακτικά έτη 2018-2019 και 2019-2020 και τα αποτελέσματα από την αξιολόγηση του προγράμματος.

Θεωρητικό Πλαίσιο

Το μοντέλο της «μεικτής μάθησης» στην επιμόρφωση των εκπαιδευτικών

Αν και η διαρκής επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στην αξιοποίηση των ΤΠΕ υπό το πρίσμα σύγχρονων θεωριών μάθησης και διδασκαλίας φαίνεται επιτακτική ανάγκη (Παπαδάκης κ.ά., 2014) ο περιορισμένος χρόνος των επιμορφούμενων, η δυσκολία μετακινήσεων και η έλλειψη οικονομικών πόρων αποτελούν συχνά εμπόδια στις προοπτικές και επιλογές τους.

Το μοντέλο μεικτής μάθησης (blended learning) φαίνεται να ανταποκρίνεται στις προαναφερθείσες προκλήσεις καθώς παρουσιάζει σημαντικά πλεονεκτήματα σε ότι αφορά τα μαθησιακά αποτελέσματα, σε σχέση με προγράμματα που διεξάγονται μόνο εξ αποστάσεως (online learning) ή μόνο με συμβατικό τρόπο (face-to-face) (Means, Toyama, Murphy, Kaia, & Jones, 2010). Ανάμεσα στα πλεονεκτήματα του μοντέλου είναι: η ελευθερία που έχουν οι εκπαιδευόμενοι να προχωρούν στην ύλη βάσει του δικού τους προσωπικού ρυθμού μάθησης, η τόνωση της αυτοπεποίθησης και της αυτοεκτίμησής τους (Horn & Staker, 2011; Woodall, 2010), η ευελιξία στον χώρο και τον χρόνο της μάθησης, η αίσθηση της «κοινότητας» που αναπτύσσεται μεταξύ των εμπλεκόμενων, η μεγαλύτερη συγκράτηση της γνώσης (retention), η ευκολότερη επικοινωνία μεταξύ των εμπλεκόμενων, η μεγαλύτερη ικανοποίηση εκπαιδευόμενων και εκπαιδευτών και η συγκέντρωση δεδομένων για την ανάλυση της πρόσβασης και της αλληλεπίδρασης των συμμετεχόντων με το εκπαιδευτικό υλικό (Κόμης κ.ά., 2014).

Ο ΘΕΚ «*Εντεχνες Προσεγγίσεις στη Διδακτική Πράξη*», αξιοποίησε τη μεθοδολογία του μοντέλου της μεικτής μάθησης και σχεδιάστηκε με εστίαση σε πολύ σημαντικά ζητήματα όπως η διδακτική, η γνωστική, η κοινωνική και συναισθηματική εμπλοκή των εκπαιδευόμενων και η ενίσχυση κινήτρων ενεργούς συμμετοχής τους. Κρίσιμα σημεία που αναδείχθηκαν κατά τον σχεδιασμό του προγράμματος ήταν: α. η εστίαση του γνωστικού περιεχομένου σε τεκμήρια πολιτιστικού υλικού, β. η ποικιλία μορφών παρουσίασης μέσα από την επιλογή ψηφιακών περιβαλλόντων, γ. η ασύγχρονη υποστήριξη των εκπαιδευτικών με επιπρόσθετο ψηφιακό εκπαιδευτικό υλικό που ήταν συναφές στην εμπειρία και τα ενδιαφέροντά τους, δ. η ενίσχυση των κοινωνικών αλληλεπιδράσεων μέσα από την εφαρμογή συνεργατικών δραστηριοτήτων και επικοινωνιακών καταστάσεων σε κάθε τύπου συνεδρία, δια ζώσης και ασύγχρονη, ε. η οργάνωση και ο συντονισμός της διαδικασίας από τους επιστημονικά υπεύθυνους και επιμορφωτές του προγράμματος ώστε να αμβλυνθούν τα εμπόδια συμμετοχής των εκπαιδευτικών και στ. η ανάπτυξη μιας κοινότητας μάθησης για την υποστήριξη του διαλόγου και την ανταλλαγή εμπειρίας και τεχνογνωσίας μεταξύ των μελών της (Tan, Wang, & Xiao, 2010).

Η αξιοποίηση των Τεχνών στην εκπαιδευτική πράξη

Η σύνδεση των τεχνών με την εκπαιδευτική διεργασία, αποτελούν εργαλεία αδιαμφισβήτητης αξίας για τον εκπαιδευτικό που καλείται να ανταποκριθεί με επιτυχία στο σύνθετο διδακτικό του έργο. Σημαντικοί ερευνητές έχουν τεκμηριώσει τη συμβολή των τεχνών στην ολόπλευρη ανάπτυξη του ατόμου. Ο Dewey (1980) υποστήριξε ότι η αισθητική εμπειρία αποτελεί το κατεξοχήν μέσο για την ανάπτυξη της φαντασίας, καθώς και θεμελιώδες στοιχείο της διεργασίας της μάθησης, ενώ ο Gardner (1990) υπογράμμισε τη συμβολή της αισθητικής εμπειρίας στην πολύπλευρη ενίσχυση της νοημοσύνης, μέσω της δυνατότητας επεξεργασίας πλήθους οπτικών συμβόλων.

Τα έργα τέχνης, και οι οποιασδήποτε μορφής οπτικές αναπαραστάσεις αποτελούν δυναμικά μέσα μίας ερμηνευτικής πρακτικής και στοχαστικά ερεθίσματα που μπορούν να συσχετισθούν ποικιλοτρόπως με το περιεχόμενο του Προγράμματος Σπουδών όλων των εκπαιδευτικών βαθμίδων. Σε αντίθεση με άλλες εκπαιδευτικές αφορμήσεις, τα έργα τέχνης έχουν τη δυνατότητα να προκαλούν διάφορους νοητικούς συσχετισμούς, να εγείρουν ερωτήματα, να παραπέμπουν σε συνδέσεις με προσωπικές εμπειρίες, να ενεργοποιούν την κριτική και δημιουργική διάθεση και να εθίζουν τους μαθητές στην «ανάγνωση» της ζωής με στόχο την κατανόησή της (Tishman & Palmer, 2006).

Στο πλαίσιο αυτό, ο συγκεκριμένος ΘΕΚ αποτέλεσε μία πρωτοβουλία για την αξιοποίηση της τέχνης στην εκπαιδευτική πράξη, υπό το πρίσμα της εκπαιδευτικής προσέγγισης του Έντεχνου Συλλογισμού (Artful Thinking) του επιστημονικού οργανισμού Project Zero της Παιδαγωγικής Σχολής του Πανεπιστημίου Harvard. Πρόκειται για μία προσέγγιση που προωθεί τη συστηματική χρήση έργων τέχνης στη σχολική τάξη, ώστε να εξυπηρετούνται αφενός οι μαθησιακοί στόχοι των εκπαιδευτικών και αφετέρου να καλλιεργείται η στοχαστική διάθεση των μαθητών. Κεντρικό στοιχείο της προσέγγισης αποτελούν οι ρουτίνες σκέψης (thinking routines) που αποτελούν ένα δομημένο φάσμα ερωτημάτων αντιστοιχών με συγκεκριμένες στοχαστικές ενέργειες και διαθέσεις που εξυπηρετούν αντίστοιχους μαθησιακούς στόχους (Ritchhart, Church, & Morrison, 2011). Η προσέγγιση του Έντεχνου Συλλογισμού αφορά κυρίως εκπαιδευτικούς παρά εικαστικούς καλλιτέχνες, καθώς επικεντρώνεται στην ανάπτυξη της αισθητικής εμπειρίας, στην παρατήρηση και ερμηνεία έργων τέχνης και όχι στην παραγωγή εικαστικών προϊόντων.

Το επιμορφωτικό πρόγραμμα «Έντεχνες Προσεγγίσεις στη Διδακτική Πράξη»

Συμμετέχοντες

Ο ΘΕΚ «Έντεχνες Προσεγγίσεις στη Διδακτική Πράξη» υλοποιήθηκε σε δύο επιμορφωτικές περιόδους 2018-2019 και 2019-2020. Οι συγγραφείς του παρόντος άρθρου, Συντονιστές Εκπαιδευτικού Έργου ειδικότητας ΠΕ60, ΠΕ70 και ΠΕ89, στο 6^ο ΠΕ.Κ.Ε.Σ. Αττικής ανέλαβαν τον ρόλο των τριών βασικών επιμορφωτών. Κάθε επιμορφωτής είχε αναλάβει μία από τις τέσσερις θεματικές ενότητες του προγράμματος και είχε την ευθύνη σχεδίασης και ανάπτυξης του επιμορφωτικού υλικού και του μαθήματος μέσω της πλατφόρμας Moodle. Σε κάθε μία από τις δύο επιμορφωτικές περιόδους υπήρχε και ένας τέταρτος επιστημονικός συνεργάτης, ο οποίος αναλάμβανε μέρος ή εξ ολοκλήρου την τέταρτη θεματική ενότητα, η οποία σε κάθε περίοδο είχε διαφορετική θεματολογία, πάντα σχετική με την αξιοποίηση των έργων τέχνης στην εκπαιδευτική διαδικασία.

Στην ομάδα των επιμορφούμενων συμμετείχαν σε κάθε περίοδο είκοσι τέσσερις (24) εκπαιδευτικοί, μόνιμοι και αναπληρωτές που υπηρετούσαν στη Διεύθυνση Α/θμιας και Β/θμιας Εκπ/σης Πειραιά και Νήσων, από όλες τις βαθμίδες και μορφές εκπαίδευσης

(Πρωτοβάθμια, Δευτεροβάθμια, Γενική, Ειδική και Επαγγελματική εκπαίδευση). Οι συμμετέχοντες επιμορφούμενοι είχαν βασικές γνώσεις και δεξιότητες στις ΤΠΕ. Οι υποχρεώσεις τους αφορούσαν: α. στην παρακολούθηση και ενεργό τους εμπλοκή στις διά ζώσης συνεδρίες, β. στη μελέτη του υποστηρικτικού υλικού στην πλατφόρμα Moodle, και γ. στην υλοποίηση και ανάρτηση εργασιών ανά θεματική εβδομαδιαία ενότητα. Συγχρόνως, για το μεσοδιάστημα των συνεδριών όφειλαν να συμμετέχουν ενεργά στα διάφορα forum και τις αναστοχαστικές συζητήσεις, που διεξάγονταν στην πλατφόρμα. Στο τέλος του προγράμματος, οι συμμετέχοντες έπαιρναν βεβαίωση επιτυχούς ολοκλήρωσης του προγράμματος, εφόσον είχαν παρουσία στο 90% των ωρών στις διά ζώσης συνεδρίες και είχαν αναρτήσει τις τέσσερις υποχρεωτικές εργασίες στην πλατφόρμα.

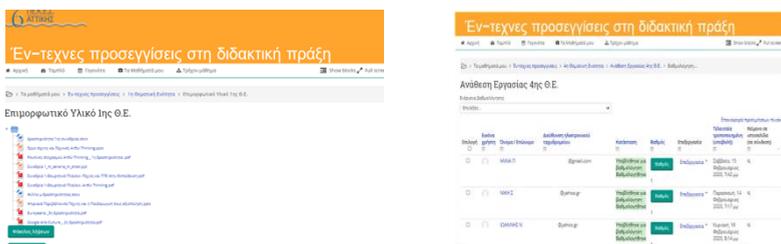
Ο σχεδιασμός του επιμορφωτικού μοντέλου μεικτής μάθησης

Το μοντέλο μεικτής μάθησης, που υιοθετήθηκε στο επιμορφωτικό πρόγραμμα, ακολουθεί τη μεθοδολογία της έρευνας σχεδιασμού (design based research), όπου οι επιμορφωτές του προγράμματος είναι παράλληλα και εμπλεκόμενοι στη διαδικασία σχεδιασμού της επιμόρφωσης, της δημιουργίας του εκπαιδευτικού υλικού και της επαναληπτικής εφαρμογής και ανασχεδίασης του προγράμματος για τις επόμενες επιμορφωτικές περιόδους (Baumgartner et al., 2003). Σε σχέση και με τις θεωρητικές αρχές του μεικτού μοντέλου επιμόρφωσης (Picciano, Dziuban, & Graham, 2014) στο συγκεκριμένο πρόγραμμα δόθηκε έμφαση στα εξής χαρακτηριστικά:

- **Ανάπτυξη κατάλληλου επιμορφωτικού υλικού όπως** ψηφιακό πολυμεσικό και αλληλεπιδραστικό επιμορφωτικό υλικό που περιλάμβανε παρουσιάσεις, επιδείξεις ψηφιακών εργαλείων, οδηγούς χρήσης και μελέτης υλικού για εκπαιδευτικούς, παραδείγματα αξιοποίησης ψηφιακών πόρων, αποθετηρίων πολιτιστικού υλικού και φύλλα εργασίας.
- **Ενίσχυση των αλληλεπιδράσεων με το υλικό** μέσω δραστηριοτήτων ανοικτού τύπου με στόχο τη σύνδεση των αρχών της προσέγγισης του Έντεχνου Συλλογισμού με επιμέρους άξονες της διδακτικής πρακτικής.
- **Ενίσχυση των σύγχρονων και ασύγχρονων αλληλεπιδράσεων** μεταξύ επιμορφωτών και επιμορφούμενων, αλλά και μεταξύ των επιμορφούμενων, με στόχο τη δημιουργία μιας κοινότητας μάθησης.

Το σύστημα διαχείρισης μάθησης εξ αποστάσεως

Για την ανάρτηση του επιμορφωτικού υλικού, την υποστήριξη της ασύγχρονης διαδικασίας και την επικοινωνία των επιμορφούμενων με τους επιμορφωτές χρησιμοποιήθηκε το Σύστημα Διαχείρισης Μάθησης (Learning Management System - LMS) Moodle (Παπαδάκης, Παρασκευάς, & Τζιμόπουλος, 2014), δωρεάν λογισμικό ανοιχτού κώδικα, χρησιμοποιούμενο ευρέως από εκπαιδευτικούς φορείς στην Ελλάδα και στο εξωτερικό και με ποικιλία λειτουργιών στη διάθεση του εκπαιδευτικού (Al-Ajlan & Zedan, 2008). Στο πλαίσιο του συγκεκριμένου προγράμματος, το Moodle χρησιμοποιήθηκε ως αποθετήριο του επιμορφωτικού υλικού και ως αποθετήριο των εργασιών των επιμορφούμενων (Σχήμα 1). Χρησιμοποιήθηκε επιπλέον το εργαλείο επικοινωνίας forum, που παρέχει το περιβάλλον για την επικοινωνία και αλληλεπίδραση των συμμετεχόντων μεταξύ τους και με τους επιμορφωτές του προγράμματος, προκειμένου να συζητηθούν απορίες και απόψεις επί του υλικού και να ανταλλαχθούν ιδέες και προτάσεις σχετικά με τις αναθέσεις των εργασιών, κάποιες από τις οποίες ήταν ομαδικές και απαιτούσαν επιπλέον τη συνεργασία μεταξύ των συμμετεχόντων εκπαιδευτικών.

Σχήμα 1. Επιμορφωτικό υλικό και ανάρτηση εργασιών στο Moodle

Εφαρμογή του προγράμματος

Το πρόγραμμα είχε διάρκεια 52 ωρών και εκτεινόταν σε περίοδο 4 εβδομάδων. Περιελάμβανε σεμινάρια δια ζώσης διδασκαλίας, διάρκειας είκοσι τεσσάρων (24) ωρών και ασύγχρονη εξ αποστάσεως εκπαίδευση, διάρκειας είκοσι οκτώ (28) ωρών. Οι επιμορφούμενοι συμμετείχαν σε μία εξάωρη διά ζώσης συνεδρία, κάθε εβδομάδα, όπου διαπραγματεύονταν με βιωματικές δραστηριότητες τη θεματική ενότητα της εβδομάδας. Στο μεσοδιάστημα, μέχρι την επόμενη διά ζώσης συνεδρία, οι επιμορφούμενοι μελετούσαν το υποστηρικτικό υλικό, εμβάθυναν κριτικά στις γνώσεις τους και εφαρμόζαν στην τάξη τις διασκόμμενες θεματικές και τεχνικές με αξιοποίηση και των ΤΠΕ. Τέλος, αναρτούσαν στο Moodle την εργασία που τους είχε ανατεθεί για τη συγκεκριμένη θεματική.

Κάθε εβδομάδα περιελάμβανε μία δια ζώσης συνεδρία και ανάθεση εξ αποστάσεως δραστηριοτήτων (όπως μελέτη υλικού, υλοποίηση εργασιών, συζητήσεις στο forum). Για κάθε εβδομάδα προδιοριζόνταν σαφώς τα εξής: α. τίτλος θεματικής ενότητας-συνεδρίας, β. σκοπός (πρόβλημα ή μελέτη περίπτωσης), γ. στόχοι, δ. ανάπτυξη προσδοκώμενων ικανοτήτων από τους επιμορφούμενους. Συγχρόνως, οι επιμορφωτές αναρτούσαν το υλικό της θεματικής που αντιστοιχούσε στην τρέχουσα εβδομάδα καθώς και τις ασύγχρονες δραστηριότητες (εργασίες) που απαιτούνταν από τους επιμορφούμενους στο μεσοδιάστημα. Κάθε θεματική ενότητα περιείχε το ακόλουθο υλικό:

- **Βασικό επιμορφωτικό υλικό:** αφορά στο υλικό που κρινόταν απαραίτητο να έχουν πρόσβαση οι επιμορφούμενοι σύγχρονα ή ασύγχρονα ώστε να πραγματοποιηθούν οι δραστηριότητες και να επιτευχθεί ο σκοπός της εβδομάδας.
- **Συμπληρωματικό υλικό εβδομάδας:** αφορά σε επιπλέον υλικό στο οποίο μπορούσαν να ανατρέξουν οι επιμορφούμενοι, όπως φύλλα εργασίας και υποδείγματα εργασιών.
- **Οδηγός επιμορφούμενου**
- **Σύγχρονες δράσεις:** ενέργειες και μικρο-δραστηριότητες που πραγματοποιούνταν από τους επιμορφούμενους κατά τη διά ζώσης συνεδρία και συνοδεύονταν από οδηγίες και φύλλα εργασίας
- **Ασύγχρονες δραστηριότητες (εργασίες):** ατομικές ή ομαδικές που πραγματοποιούνταν από τους επιμορφούμενους ασύγχρονα. Συνήθως ήταν μία κάθε εβδομάδα.
- **Χώρος εβδομαδιαίας συζήτησης:** υπήρχαν διαθέσιμες λειτουργίες, όπως η ανταλλαγή μηνυμάτων, ο σχολιασμός των εργασιών και το forum συζήτησης και αναστοχασμού στα θέματα της εβδομάδας και στην αξιολόγηση των επιμορφούμενων.

Αξιολόγηση των επιμορφούμενων

Για την αξιολόγηση του ΘΕΚ εφαρμόστηκε μία συνεχής διαμορφωτική αξιολόγηση. Η αξιολόγηση αφορούσε κυρίως: α) την παρουσία και ενεργό συμμετοχή των επιμορφούμενων στα διά ζώσης μαθήματα, β) τις τέσσερις υποχρεωτικές εργασίες που όφειλαν να εκπονήσουν κατά τη διάρκεια του προγράμματος και γ) την ενεργό «παρουσία» τους στο ασύγχρονο περιβάλλον (forum, άμεσα μηνύματα, μελέτη υλικού, εκπόνηση ασύγχρονων δραστηριοτήτων, συμπλήρωση ερωτηματολογίου αξιολόγησης του προγράμματος, log files του συστήματος). Στο πλαίσιο των ασύγχρονων δραστηριοτήτων οι επιμορφούμενοι κλήθηκαν να σχεδιάσουν ατομικά ή ομαδικά, εκπαιδευτικές δραστηριότητες (με τη μορφή μ-σεναρίου) χρησιμοποιώντας έργα τέχνης, με παράλληλη αξιοποίηση της προσέγγισης Έντεχνου Σύλλογισμού και τα ψηφιακά εργαλεία που παρουσιάστηκαν κατά τη διάρκεια του ΘΕΚ. Ενδεικτικά θέματα εργασιών ήταν η κατασκευή φύλλου παρατήρησης δεκτών εμπλοκής και ευημερίας, η δημιουργική γραφή ιστορίας με αφορμή ένα μουσειακό έκθεμα και η δημιουργία ενός ψηφιακού κόμικ με κοινωνικό θέμα.

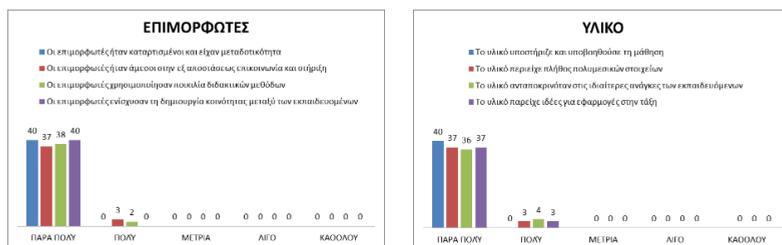
Αξιολόγηση του προγράμματος

Οι συμμετέχοντες κλήθηκαν, μετά το πέρας κάθε επιμορφωτικής περιόδου, να συμπληρώσουν ηλεκτρονικά, στο περιβάλλον Moodle, Ερωτηματολόγιο Αποτίμησης ώστε να αξιολογήσουν τα μαθησιακά αποτελέσματα του επιμορφωτικού προγράμματος και συνολικά την επιμορφωτική διαδικασία. Το ερωτηματολόγιο περιλάμβανε δεκατέσσερις (14) κλειστές ερωτήσεις και μία (1) ανοιχτή ελεύθερου σχολιασμού. Οι κλειστές ερωτήσεις ήταν διαβαθμισμένες σε πεντάβαθμη κλίμακα Likert.

Αναλυτικότερα αξιολογήθηκαν:

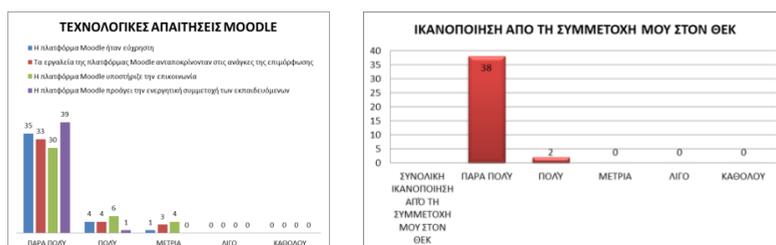
- η κατάρτιση και οι δεξιότητες των επιμορφωτών (4),
- το εκπαιδευτικό υλικό ως προς τον βαθμό πολυμεσικότητας, εξατομίκευσης και εφαρμοσιμότητας (4),
- οι τεχνολογικές δυνατότητες της πλατφόρμας ως προς την διευκόλυνση συμμετοχής των εκπαιδευτικών (4),
- ο βαθμός ικανοποίησης της συνολικής μαθησιακής εμπειρίας (1).

Από την ανάλυση των δεδομένων και του περιεχομένου των απαντήσεων σαράντα συμμετεχόντων στα ερωτηματολόγια και των δύο περιόδων καταγράφηκαν θετικά σχόλια που σχετίστηκαν με τα πλεονεκτήματα του μεικτού μοντέλου μάθησης, την ποιότητα του εκπαιδευτικού υλικού και της μεγάλης αλληλεπιδραστικότητας των διά ζώσης συνεδριών έναντι των ασύγχρονων μαθημάτων. Συγκεκριμένα, όσον αφορά την αξιολόγηση των επιμορφωτών, το σύνολο των συμμετεχόντων αποτίμησαν θετικά την κατάρτιση και μεταδοτικότητα τους (N40), όπως επίσης και τη συμβολή τους στη δημιουργία μίας ενεργής κοινότητας μάθησης. Η συντριπτική πλειοψηφία επιβεβαίωσε ως πάρα πολύ αποτελεσματική την αμεσότητα των επιμορφωτών στην επικοινωνία και υποστήριξη των επιμορφούμενων (N38) και την αξιοποίηση ποικιλίας διδακτικών μεθόδων που ενεργοποίησαν σημαντικά τους εκπαιδευτικούς (N37). Αναφορικά με το υλικό, το σύνολο των ερωτώμενων το χαρακτήρισαν ως πάρα πολύ υποστηρικτικό. Αναλυτικότερα, 37 εκπαιδευτικοί ανέδειξαν την πληθώρα των πολυμεσικών στοιχείων και την παροχή ιδεών για εφαρμογή των θεωρητικών ιδεών στη διδακτική πράξη, ενώ 36 εκπαιδευτικοί αποτίμησαν ως πάρα πολύ υποστηρικτικό το υλικό σε σχέση με τις ιδιαίτερες ανάγκες της εκπαιδευτικής τους βαθμίδας (Σχήμα 2).

Σχήμα 2. Συγκεντρωτικά αποτελέσματα από τις δύο πρώτες ερωτήσεις

Αναφορικά με τις τεχνολογικές απαιτήσεις της πλατφόρμας Moodle, η συντριπτική πλειοψηφία των συμμετεχόντων (N39) αποτίμησε ως πάρα πολύ θετική τη χρήση της σχετικά με τον ενεργό ρόλο που ανέπτυξαν κατά τη διάρκεια της επιμόρφωσης. Μεγάλος αριθμός συμμετεχόντων (N35) αξιολόγησε ως εξαιρετικά εύχρηστη την πλατφόρμα καθώς και τα προτεινόμενα εργαλεία σε σχέση με τις ανάγκες της επιμόρφωσης (N33), ενώ η ερώτηση σχετικά με τη συνεισφορά της πλατφόρμας στην ανάπτυξη της ασύγχρονης επικοινωνίας μεταξύ των συμμετεχόντων αποτιμήθηκε θετικά από σημαντικό ποσοστό (70%). Τέλος, σχετικά με την ικανοποίηση των εκπαιδευτικών από τη συμμετοχή τους στον ΘΕΚ τα αποτελέσματα ήταν πολύ ενθαρρυντικά καθώς το σύνολο σχεδόν των ερωτώμενων αποκρίθηκε ως πάρα πολύ (N38) ή πολύ (N2) ικανοποιημένη από την επιμορφωτική εμπειρία (Σχήμα 3).

Σχήμα 3. Συγκεντρωτικά αποτελέσματα από την τρίτη και τέταρτη ερώτηση

Οι προτάσεις βελτίωσης που καταγράφηκαν αφορούσαν στον σχεδιασμό περισσότερων συνεργατικών δραστηριοτήτων που θα επεκτείνονται και στο ασύγχρονο περιβάλλον, στην πρόβλεψη μιας επιπλέον συνεδρίας για συζήτηση και ανατροφοδότηση των εργασιών των συμμετεχόντων, καθώς και στη διατήρηση του μικρού αριθμού συμμετεχόντων στο πρόγραμμα, έως είκοσι (20) ατόμων, ώστε να υποστηρίζεται ο υψηλός βαθμός εμπλοκής και αλληλεπίδρασης.

Σύνοψη και μελλοντικές προεκτάσεις

Στην εργασία αυτή περιγράφηκε ο σχεδιασμός, η υλοποίηση και τα αποτελέσματα του προγράμματος επιμόρφωσης εκπαιδευτικών της ευρύτερης περιφέρειας του 6^{ου} ΠΕ.Κ.Ε.Σ. Αττικής με τον τίτλο: « Έντεχνες Προσεγγίσεις στη Διδακτική Πράξη» για την αξιοποίηση των έργων τέχνης με τη χρήση των ΤΠΕ στην εκπαιδευτική διαδικασία, σύμφωνα με το μοντέλο της μεικτής μάθησης (blended learning) που υλοποιήθηκε κατά τα διδακτικά έτη 2018-2019 και 2019-2020. Η εφαρμογή του μεικτού μοντέλου ενέχει σημαντικά

πλεονεκτήματα όχι μόνο ως προς τη διευκόλυνση της πρόσβασης σε μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού των εκπαιδευτικών αλλά και ως προς την ενίσχυση της διαρκούς και συνεχιζόμενης επαγγελματικής ανάπτυξής τους, ιδιαίτερα στις πρόσφατες συνθήκες της υγειονομικής κρίσης και της αναγκαστικής κοινωνικής απόστασης.

Λαμβάνοντας υπόψη τις συνθήκες της πανδημίας, στο πλαίσιο ανασχεδιασμού και αναδιαμόρφωσης του προγράμματος επιμόρφωσης με το μεικτό μοντέλο, προβλέπεται η αντικατάσταση των σύγχρονων διά ζώσης συνεδριών με σύγχρονες εξ αποστάσεως συνεδρίες σε ψηφιακό περιβάλλον τηλεδιασκέψεων, ώστε να διατηρηθεί στον μέγιστο δυνατό βαθμό ο βιωματικός χαρακτήρας των σύγχρονων δραστηριοτήτων και ο υψηλός βαθμός συνεργασίας και αλληλεπίδρασης των συμμετεχόντων. Ιδιαίτερα διευκολυντικοί παράγοντες προς την κατεύθυνση αυτή είναι το αμιγώς ψηφιακό υποστηρικτικό και επιμορφωτικό υλικό και η μεγάλη αξιοποίηση των ψηφιακών τεχνολογιών και εργαλείων στον σχεδιασμό και την υλοποίηση των εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων που παρέχονται στο πρόγραμμα.

Αναφορές

- Al-Ajlan, A., & Zedan, H. (2008). Why Moodle. In *2008 12th IEEE International Workshop on Future Trends of Distributed Computing Systems* (pp. 58–64). IEEE. doi:10.1109/FTDCS.2008.22
- Baumgartner, E., Bell, P., Brophy, S., Hoadley, C., Hsi, S., Joseph, D., ... Tabak, I. (2003). Design-Based Research: An Emerging Paradigm for Educational Inquiry. *Educational Researcher*, 32, 5-8, 35. 10.3102/0013189X032001005.
- Dewey, J. (1980). *Art as Experience*. The Penguin Group, USA, p. 285 [α' έκδοση: 1934].
- Gardner, H. (1990). *Art Education and Human Development*. Getty Education for the Arts, Los Angeles, p.53.
- Horn, M., & Stacker, H. (2011). *The Rise of K-12 Blended Learning*. Ανακτήθηκε, 10 Μαρτίου, 2021 από <https://www.christenseninstitute.org/wp-content/uploads/2013/04/The-rise-of-K-12-blended-learning.pdf>
- Κόμης, Β., Ζαγούρας, Χ., Σκουτζής, Γ., Γουμενάκης, Γ., Σιμωνιάς, Κ., Βούλγαρη, Η., ... Φραγκάκη, Μ. (2014). *Το μικτό μοντέλο επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης (ΠΕ 60-70): εννοιολογικός σχεδιασμός και πιλοτική εφαρμογή*. Ανακτήθηκε στις 10 Μαρτίου 2021 από <https://www.academia.edu/6761306/>
- Means, B., Toyama, Y., Murphy, R., Kaia, M., & Jones, K. (2010). *Evaluation of evidence-based practices in online learning*. Washington: US Department of Education.
- Moore, J.L., Camille, D.D., & Galyen, K. (2011). *e-Learning, online learning, and distance learning environments: Are they the same?* Ανακτήθηκε, 10 Μαρτίου, 2021 από <https://www.academia.edu/6554958/>
- Παπαδάκης, Σ., Παρασκευάς, Α., & Τζιμόπουλος, Ν. (2014). *Η αξιοποίηση της σύγχρονης και ασύγχρονης εξ' αποστάσεως εκπαίδευσης στην επιμόρφωση εκπαιδευτικών: Εμπειρία από τη συνδυασμένη χρήση Moodle, LAMS, BBB / Centra και OpenSim*. Ανακτήθηκε στις 9 Μαρτίου 2021 από http://hmathia14.ekped.gr/praktika14/Vold/Vold_131_142.pdf
- Picciano, A. G., Dziuban, C., & Graham, C. R. (2014). *Blended learning: Research perspectives*, (vol. 2). New York: Routledge.
- Ritchhart, R., Church, M., & Morrison, K. (2011). *Making Thinking Visible: How to Promote Engagement, Understanding, and Independence for All Learners*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Tan, L., Wang, M., & Xiao, J. (2010). Best practices in teaching online or hybrid courses: a synthesis of principles. *Hybrid Learning*, Springer Berlin Heidelberg, 117–126.
- Tishman, S. & Palmer, P. (2006). *Artful Thinking. Stronger Thinking and Learning through the power of Art. Final Report*. Cambridge: Project Zero-Harvard Graduate School of Education.
- Woodall, D. (2010). *Blended learning strategies: Selecting the Best Instructional Method*. SSWP. 1610.0810.